

УДК 336.1:352

Анна ІВАНОВА

ОСОБЛИВОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ ФІСКАЛЬНОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ

Виявлено важливу роль місцевих бюджетів у формуванні Зведеного бюджету України. Розраховано значення показника фінансової децентралізації. Проведено аналіз складу та структури дохідної частини місцевих бюджетів. Здійснено оцінку динаміки власних податкових надходжень місцевих бюджетів. Розглянуто зміни до Бюджетного кодексу України в частині перерозподілу податкових надходжень між державним і місцевими бюджетами. Доведено, що низька частка доходів місцевих бюджетів та неефективний розподіл їхніх видатків ускладнюють процес реалізації фінансової децентралізації.

Ключові слова: фінансова децентралізація, місцеві бюджети, податкові надходження, видатки місцевих бюджетів, офіційні трансферти.

Анна ІВАНОВА

Особенности осуществления фискальной децентрализации в Украине

Определена важная роль местных бюджетов в формировании Сводного бюджета Украины. Рассчитано значение показателя финансовой децентрализации. Проанализированы состав и структура доходной части местных бюджетов. Проведена оценка динамики собственных налоговых поступлений местных бюджетов. Рассмотрены изменения Бюджетного кодекса Украины, касающиеся перераспределения налоговых поступлений между государственным и местными бюджетами. Доказано, что низкая доля доходов местных бюджетов и неэффективное распределение их расходов усложняют процесс реализации фискальной децентрализации.

Ключевые слова: фискальная децентрализация, местные бюджеты, налоговые поступления, расходы местных бюджетов, официальные трансферты.

Anna IVANOVA

Especially the implementation of fiscal decentralization in Ukraine

Introduction. *The process of decentralization has had a considerable influence on the formation of the budget system of Ukraine by providing the sub-national governments with the fiscal authority. However, Ukraine does not yet have a firmly established decentralized model of relationships between the levels of authority that would contribute to the country's economic growth.*

Purpose. *The aim of the present article is to study the role of the fiscal decentralization in establishing the budget system of Ukraine.*

Results. Thus, the role of the local budgets in shaping the general budget of Ukraine has been researched. The index of the financial decentralization has been calculated. It has been found that this index decreased from 32,6% in 2011 to 29,8% in 2015. The analysis of the composition and structure of the income share of local budgets has been made. As a result, it has been found that the biggest share of local budget income is that from taxes (33%) and official transfers (59%). It has been further established that 72% of the tax component of the local budget income is formed due to the income assigned to the local budget rather than the local authority's own income. Furthermore, the composition and structure of the tax of local budgets has been analysed. As a consequence, it has been established that the single tax (41%) is the most important one among the local taxes. The role of inter-budgetary transfers in the process of balancing the local budgets has been researched. The amendments made to the Budget Code of Ukraine in the part concerning the distribution of official transfers between the state and local budgets have been studied. The composition and structure of the expenditure of the local budgets has been analyzed. Thus, it has been found that approximately 90% of all the expenditure is the regular expenditure – i.e. social expenditure. Capital expenses directed at building infrastructure of a particular territory are only around 10%. Such a disproportion leads to spending costs without any further positive economic development. The low share of income to the local budgets and the ineffective distribution of their expenditure result in unfavorable conditions for fiscal decentralization.

Conclusion. As a result, for the budgetary system of Ukraine to function effectively, a more systematic approach is required to the process of fiscal decentralization. Thus, an accurate division between the functional authorities of different levels of the budgetary system should be conducted.

Keywords: fiscal decentralization, local budgets, taxes revenues, expenditures of local budgets, official transfer.

JEL Classification: H70, H71, H72, H73.

Постановка проблеми. Тенденції децентралізації місцевого управління, які набули свого поширення в Європі в другій половині ХХ ст., вплинули і на формування вітчизняної моделі взаємовідносин центру та регіонів. Підписана Україною у 1996 р. та ратифікована Верховною Радою України у 1997 р. Європейська хартія місцевого самоврядування стала першим кроком до децентралізації бюджетних повноважень. Однак до сьогодні в Україні ще не сформована децентралізована модель відносин між різними рівнями влади, яка сприяла б економічному зростанню як окремих регіонів, так і країни загалом. Проте, починаючи з 2014 р., процеси децентралізації набули пріоритетного значення для Української

держави, яка стала на шлях демократичного розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В економічній літературі проблематика фіскальної децентралізації розкрита досить широко. Особливості розмежування бюджетних повноважень між різними рівнями влади розглядали вітчизняні науковці: С. Герчаківський, О. Кириленко, А. Крисоватий, І. Луніна, Т. Сало та ін., а також зарубіжні: Р. Масгрейв [R. Musgrave], М. Олсон [M. Olson], В. Оутс [W. Oates], Ч. Тібо [Ch. Tiebout] та ін. Проблеми, порушені у дослідженнях, підтверджують необхідність і доцільність подальшого пізнання процесів фіскальної децентралізації з метою її успішної реалізації в Україні.

Метою статті є окреслення напрямків подальшого здійснення фіскальної децентралізації на основі аналізу чинної практики розмежування бюджетних повноважень між різними рівнями влади.

Виклад основного матеріалу дослідження. Позитивні аспекти децентралізації досліджені у працях провідних теоретиків та практиків. Переваги фіскальної децентралізації обґрунтовано в працях американського вченого В. Оутса [1], який вважає, що субнаціональні уряди володіють більшою інформацією про потреби населення, тому мають більше можливостей оптимального поєднання суспільних благ із податковим навантаженням. Тобто рівень влади, який ближчий до споживачів, буде здійснювати більш ефективні видатки. Прихильниками теорії В. Оутса є і такі вчені, як Р. Масгрейв [2], М. Олсон [3] і Ч. Тібо [4], які обґрунтовують необхідність встановлення чіткого розподілу видатків між центральним урядом та місцевими юрисдикціями. Так, на центральному рівні доцільніше фінансувати видатки на програми національного характеру, такі як: національна безпека, інфраструктура, проблеми макроекономічного характеру. Надання державних послуг на місцевому рівні повинно бути у повноваженні органів місцевого самоврядування.

Позитивно оцінюють процес децентралізації і вітчизняні науковці. Так, А. І. Крисоватий та С. Д. Герчаківський зазначають, що фіскальна децентралізація в Україні є виправданий і необхідний процес, оскільки без надання субнаціональним органам необхідних повноважень у сфері оподаткування, сподівання на побудову демократичної держави здаються примарними [5, 48]. Цю думку відстоює і О. П. Кириленко, яка стверджує, що доцільним є розширення прав органів місцевої влади та надання їм повноважень самостійно встановлювати місцеві податки і збори [6].

На думку фахівців Світового банку [7] та ОЕСР [8], фіскальна децентралізація, у випадку адекватної імплементації, спроможна зміцнити як політичну, так і економічну стабільність країни.

Позитивна оцінка фіскальної децентралізації з боку провідних науковців та міжнародних організацій зумовила поширення цього процесу в Україні. Новий етап розвитку місцевих бюджетів розпочався із реформування міжбюджетних відносин та внесення змін до Бюджетного кодексу України [9], де запроваджено нову модель фінансового забезпечення місцевих бюджетів та нові підходи у взаємовідносинах державного бюджету з місцевими.

Розглянемо детальніше роль місцевих бюджетів у формуванні Зведеного бюджету України та спробуємо оцінити рівень децентралізації фінансових ресурсів в Україні через індекс децентралізації, тобто через показник фінансової децентралізації доходів, фінансової децентралізації витрат та узагальнюючого показника фінансової децентралізації [11, 326] (табл. 1).

Як видно із табл. 1, з місцевих бюджетів здійснюється понад 40% усіх видатків, разом з тим, доходи місцевих бюджетів у Зведеному бюджеті України складають майже 20%. Це, з одного боку, свідчить про важливу роль місцевих бюджетів у забезпеченні реалізації державою її функцій, а з іншого – про низький рівень забезпеченості місцевих бюджетів власними фінансовими ресурсами. Так, частка покриття місцевих видатків доходами місцевих бюджетів у 2011 р. становила 48%, а у 2015 р. цей показник становить 43%, що свідчить про зниження спроможності органів місцевого самоврядування виконувати покладені на них функції. При цьому рівень децентралізації фінансових ресурсів в Україні характеризується спадною тенденцією, тобто відбувається фактична централізація фінансових ресурсів.

Таблиця 1

Показники оцінки рівня децентралізації фінансових ресурсів в Україні в 2011–2015 рр.*

Показники	Рік				
	2011	2012	2013	2014	2015
Доходи Зведеного бюджету України, млрд. грн.	398,6	445,5	442,8	456,1	652,0
Доходи місцевих бюджетів, млрд. грн.	86,7	100,8	105,2	101,1	120,5
Показник фінансової децентралізації доходів (ПФДд) – частка доходів місцевих бюджетів (без урахування міжбюджетних трансфертів) у доходах Зведеного бюджету України, %	21,74	22,63	23,75	22,17	18,48
Видатки Зведеного бюджету України, млрд. грн.	416,9	492,5	505,8	523,1	679,8
Видатки місцевих бюджетів, млрд. грн.	181,0	222,6	219,8	225,6	280,1
Показник фінансової децентралізації видатків (ПФДв) – частка видатків місцевих бюджетів у видатках Зведеного бюджету України, %	43,42	45,20	43,46	43,13	41,20
Узагальнюючий показник фінансової децентралізації (ПФДу = (ПФДд + ПФДв) / 2), %	32,58	33,92	33,61	32,65	29,84

* Складено на основі [10].

Розглянемо детальніше склад дохідної та видаткової частини місцевих бюджетів, щоб зрозуміти причини низького рівня децентралізації фінансових ресурсів. Так, доходи місцевих бюджетів складаються із: податкових надходжень; неподаткових надходжень; доходів від операцій з капіталом; цільових фондів; офіційних трансфертів (табл. 2).

Як видно із табл. 2, найбільшу питому вагу у формуванні дохідної частини місцевих бюджетів відіграють податкові надходження й офіційні трансферти. При цьому роль податкових надходжень характеризується спадною тенденцією із 40% у 2011 р. до 33% у 2015 р. Водночас роль офіційних трансфертів зростає із 52% у 2011 р. до майже

Таблиця 2

Структура надходжень місцевих бюджетів України у 2011–2015 рр., %*

Вид надходжень	Роки				
	2011	2012	2013	2014	2015
Податкові надходження, з них:	40,3	38,1	41,3	37,7	33,4
Податок на доходи фізичних осіб	74,0	71,1	70,8	71,6	55,9
Податок на прибуток підприємств комунальної форми власності	0,5	0,5	0,7	0,3	0,6
Податок на прибуток приватних підприємств	–	–	–	–	2,4
Рентна плата за спеціальне використання природних ресурсів	17,7	17,8	16,5	16,7	2,2**
Акцизний податок	1,2	1,4	1,5	0,2	7,8
Місцеві податки і збори	3,4	6,4	8,0	9,2	27,5***
Інші податки та збори	2,2	2,0	1,8	1,5	2,2
Неподаткові надходження	6,0	5,6	5,5	5,3	6,8
Доходи від операцій з капіталом	1,0	0,8	0,6	0,5	0,6
Цільові фонди	0,5	0,3	0,2	0,2	0,1
Офіційні трансферти	52,3	55,3	52,4	56,4	59,1

* Складено на основі [10].

Примітки: ** Без урахування плати за землю.

*** З урахуванням плати за землю.

60% у 2015 р. Вагоме фіскальне значення у податкових надходженнях місцевих бюджетів відіграють податки на доходи, зокрема податок на доходи фізичних осіб. Так, частка цього податку у податкових надходженнях місцевих бюджетів з 2011 по 2014 рр. становила понад 70%, однак, у 2015 р. цей показник скоротився до 56%. Така ситуація зумовлена тим, що у 2015 р. було внесено зміни до податкового та бюджетного законодавства, у результаті чого значна частина акумульованого податку на доходи фізичних осіб була віднесена до державного бюджету, тоді як до 2015 р. 100% надходжень цього платежу розподілялися між місцевими бюджетами у відповідних частках, визначених Бюджетним кодексом України.

Разом із тим, спостерігаємо зменшення частки надходжень від рентної плати за спеціальне використання природних ресурсів з майже 18% у 2011 р. до 2% у 2015 р. Таке зменшення зумовлене скороченням з 50% до 25% зарахувань до місцевих бюджетів плати за користування надрами та не врахуванням до складу рентної плати за спеціальне використання природних ресурсів плати за землю в частині земельного податку та орендної плати. При цьому спостерігається зростання надходжень від акцизного податку з 1,2% податкових надходжень до місцевих бюджетів у 2011 р. до 7,8% у 2015 р. Це, насамперед, зумовлено запровадженням у 2015 р. акцизного податку з реалізації суб'єктами господарювання роздрібною торгівлю підакцизних товарів, який зараховується до місцевих бюджетів, водночас акцизний податок з вироблених в Україні підакцизних товарів (окрім нафтопродуктів і транспортних засобів) вже не зараховується до місцевих бюджетів.

Таким чином, зміни внесені до податкового та бюджетного законодавства України в 2015 р. зумовили зменшення потенційних надходжень до місцевих бюджетів у розмі-

рі понад 44 млрд. грн. з податку на доходи фізичних осіб, близько 1 млрд. грн. плати за користування надрами та 8,7 млрд. грн. акцизного податку з виробленої в Україні підакцизної продукції, який вже не зараховується до місцевих бюджетів, що, на нашу думку, є негативним явищем в контексті проведення децентралізації і є одним із чинників, що зумовив зменшення показника фінансової децентралізації доходів та, відповідно, узагальнюючого показника фінансової децентралізації в Україні (табл. 1).

Однак можна виокремити і позитивні аспекти проведених змін. Так, на нашу думку, позитивним є те, що 10% акумульованого податку на прибуток підприємств приватної форми власності зараховується до місцевих бюджетів, що у 2015 р. становить 2,4% податкових надходжень місцевих бюджетів. Це зумовлює зацікавленість органів місцевого самоврядування у стимулюванні розвитку приватного бізнесу на підпорядкованій їм території. Також позитивним явищем, на нашу думку, є зростання ролі місцевих податків і зборів з 3,4% податкових надходжень до місцевих бюджетів у 2011 р. до 27,5% у 2015 р., що становлять основу фінансової незалежності органів місцевого самоврядування, оскільки адмініструються ними. Однак варто детальніше розглянути склад і структуру місцевих податків та зборів (табл. 3).

Як видно із табл. 3, найбільшу питому вагу серед місцевих податків і зборів має єдиний податок, фіскальне значення якого у місцевих податкових платежах зросло з 79% у 2011 р. до 92% у 2014 р. Однак, у зв'язку із змінами бюджетного та податкового законодавства, у 2015 р. частка єдиного податку скоротилася до 41%, що зумовлено зарахуванням до складу місцевих податкових платежів земельного податку та орендної плати, а також збільшенням надходжень від податку на нерухоме майно,

Структура надходжень від місцевих податків та зборів у 2011–2015 рр., %*

Вид надходжень	Роки				
	2011	2012	2013	2014	2015
Збір за місця для паркування транспортних засобів	2,3	1,3	0,9	0,8	0,2
Туристичний збір	1,1	0,7	0,6	0,3	0,1
Збір за провадження деяких видів підприємницької діяльності	17,3	9,8	7,5	6,3	-
Єдиний податок	79,4	88,3	90,8	92,0	40,6
Податки на майно, в т. ч.:	-	0,002	0,3	0,6	59,2
Податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки	-	0,002	0,3	0,6	2,8
Земельний податок	-	-	-	-	15,0
Орендна плата	-	-	-	-	39,8
Транспортний податок	-	-	-	-	1,6

* Складено на основі [10].

відмінне від земельної ділянки, з 0,002% у 2012 р. до майже 3% у 2015 р.

Проте невирішеною залишилася проблема зростання питомої ваги офіційних трансфертів, що свідчить про подальшу централізацію бюджетної системи держави, а не зміцнення фінансової самостійності місцевих органів влади. Так, якщо частка офіційних трансфертів у 2011 р. становила понад 50% надходжень до місцевих бюджетів, то у 2015 р. вона досягла майже 60%.

Варто зазначити, що з 2015 р. дещо змінився підхід до надання офіційних трансфертів із державного до місцевих бюджетів. Так, до 2015 р. надання офіційних трансфертів здійснювалося на основі розрахунків доходів та витрат місцевих бюджетів, що враховувалися при визначенні обсягів міжбюджетних трансфертів і кількості споживачів суспільних послуг. Зміни до законодавства зумовили новий підхід до визначення обсягів міжбюджетних трансфертів, здійснюючи міжбюджетне вирівнювання за закріпленими загальнодержавними податками, такими як: податок на прибуток підприємств (для збалансування обласних бюджетів) та податок на доходи фізичних осіб (для збалансування бюджетів міст, районних та обласних бюджетів), а та-

кож надаючи відповідні субвенції на виконання делегованих повноважень. Це дало змогу більш ефективно здійснити перерозподіл коштів між адміністративно-територіальними одиницями України (табл. 4).

Наведені в табл. 4 дані дозволяють побачити фактичні зміни в міжбюджетному вирівнюванні дохідної частини місцевих бюджетів. Так, до 2015 р. спостерігається зростаюча тенденція отримання дотацій вирівнювання з державного бюджету усіма областями України, окрім м. Києва (за виключенням 2013 р.), не залежно від рівня їхнього фінансового забезпечення. За результатами 2014 р., найбільш дотаційною була Донецька область, обсяги дотацій вирівнювання з державного бюджету якої перевищують середній показник по Україні майже вдвічі. Водночас Дніпропетровська область отримала дотацій вирівнювання в 3,4 раза менше, ніж в середньому по Україні. Достатньо високим був показник дотацій вирівнювання в Львівській, Вінницькій, Луганській та Харківській областях.

Однак з 2015 р. здійснюється горизонтальне вирівнювання не дохідної частини місцевих бюджетів, а вирівнювання податкоспроможності місцевих бюджетів у розрахун-

Таблиця 4

Динаміка обсягів міжбюджетного вирівнювання у 2011–2015 рр.*

(млн. грн.)

Назва регіону	Роки				
	2011	2012	2013	2014	2015
АР Крим	53,2	164,8	116,7	–	–
Вінницька обл.	501,5	1048,1	1124,5	1247,8	72,8
Волинська обл.	409,6	505,1	661,3	745,9	76,2
Дніпропетровська обл.	128,0	192,6	294,3	226,9	-325,3
Донецька обл.	685,4	803,4	810,8	1474,8	-254,6
Житомирська обл.	457,7	566,3	787,7	748,1	58,3
Закарпатська обл.	404,9	510,6	659,0	700,6	115,8
Запорізька обл.	448,3	568,5	737,4	831,9	-15,0
Івано-Франківська обл.	365,2	471,3	679,1	768,5	90,9
Київська обл.	215,1	271,9	375,4	451,4	-36,6
Кіровоградська обл.	349,2	417,3	512,8	523,5	34,8
Луганська обл.	671,4	757,6	925,4	1097,8	24,8
Львівська обл.	664,5	841,6	1215,4	1357,1	44,9
Миколаївська обл.	463,3	520,1	648,1	702,0	33,1
Одеська обл.	460,5	648,9	921,2	973,7	10,2
Полтавська обл.	220,0	215,6	520,6	506,8	-81,4
Рівненська обл.	367,8	475,3	633,4	678,7	72,4
Сумська обл.	319,0	382,5	614,9	623,7	8,5
Тернопільська обл.	394,5	479,9	619,0	663,9	68,8
Харківська обл.	397,8	495,8	925,5	1020,5	-4,5
Херсонська обл.	442,4	522,5	650,4	686,2	77,0
Хмельницька обл.	490,8	604,7	745,4	796,4	75,9
Черкаська обл.	370,9	459,4	599,9	644,5	36,4
Чернівецька обл.	317,9	377,1	487,7	532,7	87,7
Чернігівська обл.	323,1	397,5	560,3	583,6	46,1
м. Київ	0	0	124,7	0	0
м. Севастополь	86,0	115,9	126,8	–	–
В середньому по Україні	384,9	492,9	632,5	774,5	13,2

* Складено на основі [10].

Примітка: у 2011–2014рр. наведені показники дотації вирівнювання з державного бюджету, за 2015 р. наведені показники базової дотації (+) та реверсної дотації (-).

ку на кожного жителя. В результаті, 18 областей отримують базову дотацію, що свідчить про недостатні обсяги надходжень до цих бюджетів від податку на доходи фізичних осіб та податку на прибуток підприємств. При

цьому лише 6 областей – Дніпропетровська, Донецька, Полтавська, Київська, Запорізька та Харківська – є податково достатніми.

Для більш повної оцінки рівня децентралізації фінансових ресурсів варто роз-

глянути і видаткову частину місцевих бюджетів (табл. 5).

Як видно із табл. 5, місцеві бюджети відіграють важливу роль у забезпеченні як загальнодержавних функцій, так і місцевих. При цьому спостерігається значне перевищення поточних видатків, тобто видатків соціального характеру над капітальними видатками, тобто видатками, які спрямовуються на придбання основних засобів і модернізацію інфраструктури. Так, з 2011 по 2014 рр. відбувається зростання поточних видатків із 90,4% у 2011 р. до 93,8% у 2014 р., та відповідне скорочення капітальних видатків, що свідчить про зростання так званого “проїдання” бюджетних коштів, що у майбутньому може спричинити економічний занепад певної території. Однак у 2015 р. спостерігається певне поліпшення ситуації, тобто зростає роль капітальних видатків до 11,5% та скорочуються поточні видатки до 88,5%. Проте такі зміни істотно не впливають на розвиток

певної території і не створюють умови для подальшого її економічного зростання.

Розглянемо детальніше, як здійснюються видатки місцевих бюджетів за функціональною класифікацією, тобто відповідно до функцій, які виконують місцеві бюджети (табл. 5). Так, найбільшу частку у видатках місцевих бюджетів посідають видатки на освіту (понад 30%), соціальний захист та соціальне забезпечення (понад 25%), охорона здоров'я (понад 21%). Водночас видатки на економічну діяльність становили 6,8% у 2015 р. При цьому висока питома вага видатків соціального характеру не забезпечує належну якість послуг у сфері освіти чи охорони здоров'я, оскільки ці кошти переважно надаються на виплату заробітних плат працівників зазначених установ, а не на поліпшення їх функціонування.

Висновки. На основі проведених досліджень слід зазначити, що здійснення фіскальної децентралізації в Україні не є до-

Таблиця 5

Структура видатків місцевих бюджетів у 2011–2015 рр., %*

Вид видатків	Роки				
	2011	2012	2013	2014	2015
<i>Видатки за економічною класифікацією видатків бюджету</i>					
Поточні видатки	90,4	92,7	93,5	93,8	88,5
Капітальні видатки	9,6	7,3	6,5	6,2	11,5
<i>Видатки за функціональною класифікацією видатків та кредитування бюджету</i>					
Загальнодержавні функції	5,5	4,8	5,3	4,9	5,2
Громадський порядок, безпека та судова влада	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Економічна діяльність	6,8	5,8	4,3	4,1	6,8
Охорона навколишнього природного середовища	0,5	0,5	0,5	0,4	0,5
Житлово-комунальне господарство	4,6	8,8	3,5	7,8	5,6
Охорона здоров'я	21,4	21,2	22,1	20,6	21,3
Духовний та фізичний розвиток	3,8	3,7	3,9	4	3,4
Освіта	32,6	32	33,9	31,7	30
Соціальний захист та соціальне забезпечення	23,1	22,5	25,7	25,5	25,9
Міжбюджетні трансферти	1,5	0,6	0,7	0,9	1,1

*Складено на основі [10].

статньо ефективним і потребує подальшого розвитку. Спостерігається значне скорочення частки податкових надходжень до місцевих бюджетів і зростає роль міжбюджетних трансфертів.

Враховуюче вищевикреслене, подальшими заходами у сфері фіскальної децентралізації мають стати:

– зміцнення дохідної частини місцевих бюджетів шляхом надання місцевим органам влади більше фіскальних повноважень, в частині запровадження додаткових податкових платежів, з урахуванням природно-економічного потенціалу відповідної території;

– посилення ролі капітальних видатків у структурі видатків місцевих бюджетів, зокрема тих, які спрямовуються на відновлення й модернізацію інфраструктури та основних фондів, що в перспективі сприяє залученню інвестицій та прискорює економічне зростання.

Реалізація цих заходів дасть можливість не лише підвищити самостійність місцевих бюджетів, а й досягнути поступального економічного розвитку у майбутньому.

Література

1. Oates W.E. *Fiscal federalism* / W.E. Oates. – United States, New York : Harcourt Brace Jovanovich, 1972.
2. Musgrave R.A. *The theory of public finance: a study in public economy* / R.A. Musgrave. – United States, New York : McGraw-Hill, 1959.
3. Olson M. *Strategic theory and its applications: the principle of fiscal equivalence: the division of responsibilities among different levels of government* / M. Olson // *American Economic Review*. – 1969. – № 59 (2). – P. 479–487.
4. Tiebout C.M. *A pure theory of local expenditures* / C.M. Tiebout // *Journal of Political Economy*. – 1956. – № 64 (5). – P. 416–424.
5. *Регіональна фіскальна політика: теоретичні засади та практичні домінанти реалі-*

зації в Україні : монографія / за ред. д-ра екон. наук, проф. А.І. Крисоватого. – Тернопіль : ТНЕУ, 2012. – 402 с.

6. Кириленко О.П. *Зміцнення дохідної бази місцевих бюджетів* / О.П. Кириленко // *Фінанси України*. – 1996. – № 9. – С. 35–39.

7. *World development report 1999/2000. Entering the 21st century: The changing development landscape.* – New York : World Bank and Oxford University Press, 1999 [Electronic resource]. – Access mode : http://wdronline.worldbank.org/worldbank/a/c.html/world_development_report_1999_2000/abstract/WB.0-1952-1124-3.abstract

8. *Fiscal Federalism 2014.* – Paris : OECD, 2013. – 136 p.

9. *Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 № 2456-VI* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>

10. *Звіт про виконання Державного бюджету за 2011-2015 рр.* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.treasury.gov.ua/main/uk/doccatalog/list?currDir=146477>

11. Сало Т.В. *Децентралізація фінансової системи: стан та оцінка рівня в Україні* / Т.В. Сало // *Ефективність державного управління*. – 2013. – Вип. 35. – С. 324–330.

References

1. Oates, W.E. (1972). *Fiscal federalism. United States*, New York: Harcourt Brace Jovanovich.
2. Musgrave, R.A. (1959). *The theory of public finance: a study in public economy. United States*, New York: McGraw-Hill.
3. Olson, M. (1969). *Strategic theory and its applications: the principle of fiscal equivalence: the division of responsibilities among different levels of government. American Economic Review*, 59(2), 479–487.
4. Tiebout, C.M. (1956). *A Pure theory of local expenditures. Journal of Political Economy*, 64 (5), 416–424.
5. Krysovatyj, A. I. (2012). *Rehionalna fiskalna polityka: teoretychni zasady ta praktychni dominanty realizatsii v Ukraini* [The regional fiscal policy:

theoretical principles and practical implementation dominant in Ukraine]. Ternopil: TNEU [in Ukrainian].

6. Kyrylenko, O.P. (1996). *Zmitsnennia dokhidnoi bazy mistsevyh biudzhetiv [Strengthening the revenue base of local budgets]. Finansy Ukrainy – The finance of Ukraine, 9, 35–39 [in Ukrainian].*

7. *World development report 1999/2000. (1999). Entering the 21st century: The changing development landscape. – New York: World Bank and Oxford University Press. Available at: http://wdonline.worldbank.org/worldbank/a/c.html/world_development_report_1999_2000/abstract/WB.0-1952-1124-3.abstract*

8. *Fiscal Federalism 2014. (2013). Paris: OECD.*

9. *Biudzhetnyi kodeks Ukrainy vid 08.07.2010 № 2456-VI [The Budget code of Ukraine]. (2010, July, 8). Available at: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>.*

10. *Zvit pro vykonannia Derzhavnoho biudzhetu za 2011-2015 roky [Report on the implementation of the State budget for 2011-2015.]. Available at: <http://www.treasury.gov.ua/main/uk/doccatalog/list?currDir=146477>*

11. Salo, T.V. (2013). *Detsentralizatsiia finansovoi systemy: stan ta otsinka rivnia v Ukraini [Decentralization of the financial system: status and assessment of the level in Ukraine]. Efektyvnist derzhavnoho upravlinnia. The efficiency of public administration, 35, 324–330 [in Ukrainian].*

Стаття надійшла до редакції 18.05.2016.